

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring
postmottak@dfo.no

Vår ref.: Anders Kittelsen
Saksnr.: nr
Sted: Oslo
Dato: 27.06.2025

Svar på høring 25/33

DFØ ber om innspill til standardformulerte kontraktsvilkår, kvalifikasjonskrav, kravspesifikasjon og tildelingskriterier. Vi har gitt konkrete tilbakemeldinger til disse i skjemaet nedenfor. Vi ønsker innledningsvis også å påpeke noen overordnede forhold.

Virke har flere medlemmer som er underlagt anskaffelsesreglene i kraft av å være offentligrettslige organer. Vi har bred erfaring både fra tilbyder- og oppdragsgiversiden ved anskaffelser.

Virke representerer over 25 000 norske bedrifter. Svært mange av disse er innenfor handel og åpenhetslovens kjerneområde. Virke tar åpenhetsloven på alvor. Vår introduksjonspakke til åpenhetsloven, der vi blant annet oppfordrer til å benytte DFØs standard kontraktsvilkår om menneskerettigheter, er lastet ned mer enn 1 000 ganger.

Det er likevel ikke til å komme utenom at flere av våre medlemmer opplever en betydelig «reguleringstretthet» ved at det kommer stadig flere og nye detaljregler, som hver for seg har et godt formål, men som i sum skaper store transaksjonskostnader uten at bedriftene oppfatter at det bidrar til reelle endringer i samfunnet. Åpenhetsloven er blant lovene våre medlemmer omtaler i slike sammenhenger.

Virke oppfordrer derfor sterkt til å redusere nye reguleringer til et minimum. Vi opplever dessverre at DFØs forslag i denne høringen i stor grad vil bidra til å legge et nytt «lag av regelverk» oppå to regelverk (anskaffelsesregelverket og åpenhetsloven) som allerede oppleves som utfordrende for mange virksomheter. Virke oppfordrer derfor DFØ til å begrense omfanget av forslaget i så stor grad som mulig. Vi har gitt konkrete kommentarer i tabellen nedenfor.

Når det gjelder kontraktsvilkår påpeker vi særlig at § 19-1 i anskaffelsesforskriften fastsetter at oppdragsgivere som hovedregel skal bruke fremforhandlede og balanserte kontraktsvilkår der det finnes. Standard Norge har utviklet en rekke standarder som er mye brukt innenfor ulike bransjer. Dessverre bruker offentlige oppdragsgiver i praksis disse standardene med betydelige tillegg og endringer. Dette endrer i praksis risikoen i disfavør av leverandørene, og skaper økt risiko for kontraktsbrudd.

Det viktigste offentlige oppdragsgiver kan gjøre for å redusere risikoen for kontraktsbrudd, herunder brudd på krav om å respektere menneskerettigheter mv. er derfor å bruke fremforhandlede og balanserte standarder uten endringer. DFØs forslag til kontraktsvilkår avviker fra dette.

Standard Norge lanserte i fjor NS 8411 og NS 8412. Disse standardkontraktene har inkorporert åpenhetsloven i de innledende bestemmelsene på en etter Virkes oppfatning hensiktsmessig måte. De skiller seg særlig fra DFØs forslag på to måter: For det første pålegger de ikke bedrifter som ikke er underlagt åpenhetsloven å følge åpenhetsloven, og for det andre lar de

sanksjonene for brudd på åpenhetsloven følge de alminnelige reglene om mislighold i kontrakten for øvrig. Kontraktene har med andre ikke ord et eget misligholdsregime for åpenhetsloven.

Virke mener brudd på kontraktsforpliktelser om åpenhetsloven kan håndteres innenfor eksisterende kontraktsrett, og at en egen regulering for åpenhetsloven vil medføre et unødvendig «lag av regulering». Virke oppfordrer derfor til å bruke samme variant som Standard Norge. Dersom DFØ legger opp til en praksis med særregulering av brudd på visse kontraktsbestemmelser, kan det medføre en dominoeffekt der flere og flere bestemmelser særanksjoneres, herunder f.eks. brudd på påseplikt, brudd på sanksjons- og eksportkontrollregler, brudd på regler om forbud mot innleie, brudd på forurensningslovens regler, brudd på reglene i miljøinformasjonsloven osv. Dette strider med norsk kontraktstradisjon.

Virke mener videre det er uheldig å innføre krav som medfører at virksomheter som ikke er omfattet av åpenhetsloven likevel må følge alle prosesser i åpenhetsloven. Disse virksomhetene vil kunne oppleve kravene om å følge åpenhetsloven som uforholdsmessige i den enkelte kontrakt. Dette vil bidra til økte transaksjonskostnader og i verste fall at virksomhetene avstår fra å gi tilbud. Vår erfaring er at virksomheter som ikke er omfattet av åpenhetsloven, i hovedsak bidrar som underleverandører til virksomheter som er underlagt loven, og at disse virksomhetene selv stiller de kravene til informasjon og aktsomhet som er nødvendig for å sikre en forsvarlig leveranse.

Forøvrig mener Virke at denne type kontraktsvilkår bør utarbeides etter samme metodikk som gjelder for Standard Norge og slik § 19-1 legger opp til.

Som en siste overordnet kommentar påpeker Virke at vi i vårt arbeid med åpenhetsloven særlig har fremhevet virksomhetens arbeid med å sikre levelønn og rett til fagorganisering. I tillegg har vi fokusert på tiltak som innebærer gevinster både for fabrikk og arbeidstager som for eksempel bedring av kvinners situasjon. Vi er positive til at DFØ oppstiller levelønn som tildelingskriterium, og foreslår at også bruk av underleverandører som tillater fagorganisering inntas som et forslag til tildelingskriterium.

Vi har her gitt våre kommentarer med samme rubrikksystem som i høringsdokumentet. Våre kommentarer er inntatt i rødt.

Anbefalt kontraktsvilkår:

Kontraktsvilkår	Bærekraftige leverandørkjeder
Formål med kontraktsvilkårene	Formålet med kontraktsvilkårene er å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter, herunder anstendige arbeidsforhold, miljøhensyn og antikorrupsjon i forbindelse med produksjon av kontraktens gjenstand.
Formulering av kontraktsvilkårene	Leverandøren skal gjennom hele avtaleperioden etterleve føringene i FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP), OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper om ansvarlig næringsliv og åpenhetsloven, ved å utføre aktsomhetsvurderinger. Bilag 1 spesifiserer underliggende konvensjoner, lover, resolusjoner og protokoll som skal respekteres ved produksjon av varer og tjenester med høy risiko for brudd på grunnleggende menneskerettigheter, herunder anstendige arbeidsforhold, miljøhensyn og antikorrupsjon i leverandørkjeden. Der hvor internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning omhandler samme tema, skal den høyeste standarden alltid gjelde. Vi mener dette kontraktsvilkåret bør stoppe her. Dersom leverandøren bruker underleverandører for å oppfylle denne kontrakten, er leverandøren forpliktet til å videreføre kravene i leverandørkjeden og kontrollere etterlevelse. Dette minner om reguleringen for informasjons- og påseplikten. Denne plikten gjelder innsyn i konkrete dokumenter for å kontrollere oppfyllelse av en konkret forpliktelse. Med

	åpenhetsloven er det annerledes. Åpenhetsloven legger opp til at virksomhetene selv skal prioritere hvor de vil gjøre tiltak og den legger ikke opp til innhenting av konkrete dokumenter. Vi mener leverandørene derfor selv må få velge i hvilken grad de skal videreføre kravene til etterlevelse. Vi mener imidlertid det er hensiktsmessig at leverandøren har en plikt til å videreføre kravene nedover i leverandørkjeden så langt det gjelder plikten til å respektere menneskerettigheter mv. Hvis DFØ følger vår oppfordring om å stanse kontraktsvilkåret som angitt over, kan derfor vilkåret om videreføring nedover i leverandørkjedene bestå. Vi mener det er uheldig at DFØ beskriver OECDs retningslinjer her. Det blir bare enda et «lag med regulering» og det øker risikoen for feil og avvik. Vi har påpekt to konkrete feil nedenfor til illustrasjon. 1. Aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv Aktsomhetsvurderinger skal utføres i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper. De skal utføres regelmessig og stå i forhold til virksomhetens størrelse, virksomhetens art, konteksten virksomheten finner sted innenfor, alvorlighetsgraden av, og sannsynligheten for brudd på for grunnleggende menneskerettigheter. Redegjørelsen for aktsomhetsvurderinger skal være offentliggjort ved kontraktsinngåelse. Med aktsomhetsvurderinger menes å: a) Forankre ansvarlighet i virksomhetens retningslinjer. Som et minimum innebærer dette å ha: • En eller flere offentlig tilgjengelige policies vedtatte av styret. Innholdet skal som minimum omfatte en forpliktelse om å respektere konvensjoner, lover, resolusjoner og protokoll i Bilag 1, i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Dette er etter vårt skjønn en hensiktsmessig metode for forankring, men ikke et absolutt krav verken etter åpenhetsloven eller etter OECDs retningslinjer. Her utvider derfor DFØ de eksisterende reguleringene på en uheldig måte. • En eller flere ansatte på ledelsesnivå har ansvar for etterlevelse og rapportering om arbeidet med aktsomhetsvurderinger til styret. • Styret skal regelmessig følge opp rapportering om aktsomhetsvurderinger og iverksette egnede tiltak basert på resultatene fra rapporteringen. • Leverandøren skal ha rutiner for formidling og regelmessig oppfølging av en slik policy i egen virksomhet og i leverandørkjeden. b) Kartlegge og vurdere faktiske og potensielle negative konsekvenser for mennesker, samfunn og miljø som virksomheten enten har forårsaket eller bidratt til, eller som er direkte knyttet til virksomhetens forretningsvirksomhet, produkter eller tjenester i leverandørkjeder. c) Iverksette egnede tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser basert på virksomhetens prioriteringer og vurderinger etter bokstav b. Som et minimum innebærer dette å: • stanse aktiviteter som forårsaker eller bidrar til negativ påvirkning i egen virksomhet eller i leverandørkjeden. Hovedregelen er slik vi har oppfattet det at virksomhetene ikke skal stanse aktiviteter, men jobbe med leverandørene for å hindre og gjenopprette. Bare der dette er umulig og ved vesentlige brudd, skal leverandørene stanse aktivitet. • fremme innkjøpsmetoder som ikke hindrer underleverandører og forretningspartnerne fra å overholde konvensjoner, lover, resolusjoner og protokoll i Bilag 1. • etablere handlingsplaner i samråd med berørte interessenter og rettighetshavere eller deres representanter. d) Kontrollere gjennomføring og resultater av tiltak etter bokstav c. e) Informere berørte interessenter og rettighetshavere om rutiner for aktsomhetsvurderinger og hvilke tiltak som er gjennomført for å kartlegge og håndtere faktisk eller potensiell negativ påvirkning. Funn og resultatet av disse aktivitetene skal være offentlig tilgjengelig. Leverandøren skal rapportere om gjennomførte og /eller planlagte tiltak for å rette opp skaden og/eller yte erstatning til skadelidende. f) Sørge for eller samarbeide om gjenoppretting og erstatning der dette er påkrevd.
--	---

	2. Kontraktsoppfølging Leverandøren skal kontrollere at Punkt 1 etterleves i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Ved varsling om brudd eller informasjon om særlige forhold som gir grunn til mistanke om forhold i strid med Punkt 1 i egen virksomhet eller i leverandørkjeden, skal leverandøren rapportere dette til Oppdragsgiver uten ugrunnet opphold. For å kontrollere etterlevelse av Punkt 1 kan Oppdragsgiver pålegge leverandøren å; - delta i oppfølgingssamtale(r) med Oppdragsgiver og /eller andre relevante interessenter. - besvare egenrapportering. - fremvise gjennomførte aktsomhetsvurderinger i henhold til kravene i Punkt 1. Oppdragsgiver angir hvilke produkter og hvilken del av leverandørkjeden som skal fremvises. - fremvise en oversikt over produksjonsenheter i leverandørkjeden, inkludert kontaktopplysninger, for utvalgte produkter, og/eller komponenter og/eller råvarer. Oppdragsgiver angir hvilke produkter og hvilken del av leverandørkjeden som skal fremvises. - fremvise rapport(er) relevant(e) for kravene i Punkt 1. - fremvise gjennomførte skjerpede aktsomhetsvurderinger ved ekstraordinære omstendigheter og kriser, som naturkatastrofer, epidemier, borgerkriger, væpnede konflikter o.l. som kan påvirke leveransene under denne kontrakten. Svar skal gis innen rimelig tid og senest tre uker etter utsendelse fra Oppdragsgiver, med mindre Oppdragsgiver har satt en annen frist. Oppdragsgiver har rett til å samarbeide med andre offentlige oppdragsgivere og samarbeidspartnere under kontraktsoppfølgingen, samt å dele relevant informasjon og dokumentasjon fra oppfølgingen, som revisjonsrapporter. Oppdragsgiver skal sikre at informasjonen deles på forsvarlig måte og at taushetsplikt ivaretas. 3. Sanksjoner Den primære arbeidsmetoden når brudd på kontraktsvilkårene oppdages, er veiledning og dialog med leverandøren. Oppdragsgiver vil likevel kunne sanksjonere omfattende og klare brudd på kontraktsvilkårene. Ved brudd på Punkt 1-2, eller om det foreligger mangler i dokumentasjonen, gjelder sanksjonsbestemmelser i hovedkontrakten med følgende tillegg og presiseringer. Oppdragsgiver kan: • Stille krav om å komplettere mangelfull informasjon: Ved mangelfull informasjon skal ny eller utbedret dokumentasjon sendes inn uten ugrunnet opphold. • Kreve retting: Leverandøren skal fremlegge en tiltaksplan for når og hvordan kontraktsbruddene skal rettes. Tiltakene skal være rimelige sett i forhold til bruddenes art og omfang. Tiltaksplanen skal fremlegges innen rimelig tid og senest innen fire uker. Oppdragsgiver skal godkjenne tiltaksplanen og dokumentasjon av rettelser. • Iverksette midlertidig stans i hele eller deler av leveransen ved vesentlig kontraktsbrudd. Under stans vil ikke erstatningskjøp som foretas hos annen leverandør anses som kontraktsbrudd. • Kreve at leverandøren bytter underleverandør ved vesentlig kontraktsbrudd. Dette skal skje uten kostnad for Oppdragsgiver. • Kreve dagbot: Oppdragsgiver har rett å kreve dagbot når leverandøren ikke oppfyller kravet om å fremlegge tiltaksplan eller tiltaksplanen ikke blir overholdt. Dagboten påløper automatisk. Dagboten utgjør [x] prosent av samlet vederlag for leveransen (kontraktssummen) ekskl. merverdiavgift for hver kalenderdag forsinkelsen varer, men begrenset til maksimalt [x] kalenderdager. • Heve kontrakten: Ved vesentlig kontraktsbrudd kan Oppdragsgiver heve kontrakten. Selv om
--	---

	Leverandøren eller underleverandøren retter, er dette ikke til hinder for at Oppdragsgiver kan heve.
Spørsmål:	Under Punkt 1 er det satt inn underpunkter for a og c. Dette for å forenkle for leverandøren hva disse to OECD-trinnene innebærer av konkrete tiltak i aktsomhetsvurderingen. Bør også b, d, e og f inneholde underpunkter for å forenkle for leverandøren hva disse trinnene innebærer av tiltak? Virke mener ingen av underpunktene bør være med, heller ikke underpunktene for a og c.

Bilag 1:

Kontraktsvilkårene bygger på FNs Verdenserklæring om menneskerettigheter, FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper om ansvarlig næringsliv. Føringene i følgende lover, konvensjoner, resolusjoner og protokoll skal respekteres:

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Arbeidsmiljølovgivningen i produksjonsland¹. Av særlige relevante forhold fremheves:

- Arbeidstidsbestemmelser
- Helse, miljø og sikkerhet
- Regulære ansettelsesforhold, inklusive arbeidskontrakter
- Lovfestede forsikringer og sosiale ordninger

ILOs kjernekonvensjoner:

- forbud mot tvangsarbeid (29, 105)
- forbud mot barnarbeid (138, 182 og 79, samt anbefaling 146)
- forbud mot diskriminering (100, 111)
- helse, miljø og sikkerhet (155, 187)
- organisasjonsfrihet, fagforeningsrettigheter og retten til kollektive forhandlinger (87, 98, 135 og 154). Der hvor konvensjon 87 og 98 er begrenset ved nasjonal lov skal arbeidsgiveren legge til rette for, og ikke hindre alternative mekanismer for fri og uavhengig organisering og forhandling.

ILO konvensjon 169 om urfolks rettigheter, FNs erklæring om nasjonale minoriteters rettigheter; FNs erklæring om urfolks rettigheter

ILO-konvensjon nr. 190 om vold og trakassering i arbeidslivet; FNs kvinnekonsolideringskonvensjon

ILO-konvensjon nr. 131 om fastsettelse av lønn som sikrer at arbeidere får en lønn som dekker deres grunnleggende behov og definisjon av levelønn/leveinntekt fra uttalelse fra ILOs styre, godkjent 13. mars 2024: "En lønn som er nødvendig for å sikre en anstendig levestandard for arbeidere og deres familier, tatt i betraktning landets omstendigheter og beregnet for arbeid utført i normale arbeidstimer."

FNs konvensjon mot korrupsjon; Europarådets konvensjon mot korrupsjon

Internasjonal humanitærrett, inkludert Genèvekonvensjonene

Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og relevante avtaler under denne, FNs resolusjon om retten til å leve i et rent, sunt, og bærekraftig miljø; FNs protokoll om vann og helse

Der hvor internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning omhandler samme tema, skal den høyeste standarden alltid gjelde.

¹ Her menes alle produksjonsland i leverandørkjeden der utvinning og produksjon av råvare og/eller komponent/halvfabrikata og/eller ferdigvare, inklusive distribusjon og transport, skjer.

Anbefalt kvalifikasjonskrav (1):

Kvalifikasjonskrav	Aktsomhetsvurderinger
Formål med kvalifikasjonskravet	Formålet med kvalifikasjonskravet er å kontrollere at leverandøren gjennomfører aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv ved tilbudsinnlevering. Dette er for å sikre at leverandøren har nødvendig teknisk og faglig kompetanse til å etterleve kontraktsvilkårene for aktsomhetsvurderinger og en bærekraftig leverandørkjedestyring for kontraktens gjenstand i kontraktsperioden.
Formulering av kvalifikasjonskravet	Leverandøren skal fremvise rutiner for å utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Virke foreslår at kravet omformuleres fra OECDs rutiner til åpenhetsloven. Dette vil innebære at leverandører som ikke er omfattet av åpenhetsloven ikke må oppfylle dette kravet.
Dokumentasjon:	Leverandørens kan dokumentere sine rutiner for aktsomhetsvurderinger enten gjennom å; 1) legge ved lenke til virksomhetens nettside hvor en redegjørelse for aktsomhetsvurderinger er publisert i henhold til åpenhetsloven, eller 2) legge ved en redegjørelse for aktsomhetsvurderinger. Virksomheter som ikke er omfattet av åpenhetsloven, skal redegjøre for aktsomhetsvurderinger i tråd med åpenhetsloven § 4 a-f. Redegjørelsen skal stå i forhold til kontraktsverdi, virksomhetens størrelse, art, konteksten virksomheten finner sted innenfor, og alvorlighetsgraden av og sannsynligheten for negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter. Det er ikke påkrevd at redegjørelsen er offentlig publisert. Denne forholdsmessighetsvurdering er allerede gjort i forbindelse med arbeidet med åpenhetsloven. Man kom da til at små virksomheter ikke bør være underlagt åpenhetsloven. Virke mener det uten videre er uforholdsmessig å stille disse kravene til slike virksomheter. Vår erfaring er videre at svært få oppdragsgivere rent faktisk praktiserer forholdsmessighetsprinsippet. Dette betyr at de svært ofte vil bli stilt krav om at virksomheter som ikke er underlagt loven, likevel må følge loven. Vi mener derfor dette bør slettes.
Informasjon om kvalifikasjonskravet	Risikoen for brudd på grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden ved produksjon av høyrisikoprodukter er betydelig. Bruk av kvalifikasjonskravet, i tillegg til kontraktsvilkårene, anbefales for å sikre at leverandørene har rutiner for, og utfører aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv ved kontraktsinngåelse. Anbefalinger om hvordan leverandører skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger og hvordan Oppdragsgiver kan kontrollere disse finnes hos Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv , og hos Forbrukertilsynet . Oppdragsgiver kontrollerer at leverandøren gjennomfører aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, men skal ikke vurdere nivået i aktsomhetsvurderingene. Det finnes ikke et definert minstenivå for hva som er en godkjent aktsomhetsvurdering, derfor ville en skjønnsmessig vurdering av dette kvalifikasjonskrav risikere uheldige konsekvenser for konkurransen.
Spørsmål:	Bør det lages veiledning om hva som bør inkluderes som et minstenivå for aktsomhetsvurderinger for virksomheter som ikke er omfattet av åpenhetsloven? Disse virksomhetene bør helt fritas. Dette betyr at oppdragsgiver ikke bør bruke dette kvalifikasjonskravet i kontrakter som er så små at det er aktuelt for slike virksomheter å delta.

Anbefalt kvalifikasjonskrav (2):

Kvalifikasjonskrav	Sporbarhet i leverandørkjeden
Formål med kvalifikasjonskravet	Formålet med kvalifikasjonskravet er å kontrollere at leverandøren kan dokumentere at de har sporbarhet i leverandørkjeden for kontraktens gjenstand.
Formulering av kvalifikasjonskravet	Leverandøren skal redegjøre firmanavn, adresse og kontaktinformasjon for produksjonsenhet(er) hvor sammenstilling (det siste leddet i produksjonsprosessen der komponenter og deler settes sammen til det ferdige produktet) skjer.
Dokumentasjon:	Leverandøren fyller ut produksjonsenheter i produktskjemaet, for følgende utvalgte produkter: [...] Leverandøren redegjør for firmanavn, adresse og kontaktinformasjon for produksjonsenhet(ene) hvor oppgitte produkter: [x,y,z] er tilvirket.
Informasjon om kvalifikasjonskravet	Enkelte industrier og bransjer har utviklet høy grad av sporbarhet. Etter matinformasjonsforskriften, skal blant annet frukt, grønnsaker og ferdigforpakkede matvarer være merket med opprinnelsesland og diverse andre krav til sporbarhet i leverandørkjeden. Produktkontrollloven, som omfatter alle produkter som kan føre til helseskade eller miljøforstyrrelse, krever sporbarhet i leverandørkjeden. Omfattede virksomheter må ha systemer på plass for å dokumentere og spore produktenes opprinnelse og bevegelser gjennom leverandørkjeden. Andre industrier og bransjer har ikke hatt samme plikt til å redegjøre for sporbarhet. I en tid preget av krig og konflikt er sikkerhet og beredskap i forhold til ansvarlig og bærekraftig styring av leverandørkjeder et sentralt tema. Et minste nivå av sporbarhet bør derfor være til sammenstillingsledd i leverandørkjeden. Det er derfor viktig at oppdragsgiver forsikrer seg om at leverandørene har kunnskap om leverandørkjeden, fordi produkter og komponenter kan vise seg å være ulovlig fremstilte eller inneholde helsefarlige stoffer. Det finnes en rekke selskaper som kan vise til sporbarhet i hele leverandørkjeden.
Spørsmål:	1) Kan det være rimelig å bruke et kvalifikasjonskrav der leverandører skal redegjøre for produksjonssted lenger ned i leverandørkjeden enn sammenstillingsleddet? Hvis ja, for hvilke produktkategorier kan dette være forholdsmessig? Dette vil være svært vanskelig for virksomhetene å gjennomføre i praksis. Det er heller ikke et krav om slike redegjørelser etter åpenhetsloven. Kravet vil videre kunne medføre at virksomhetene må bruke ressurser på leverandørkjeder de har vurdert til å ha lav risiko, og dermed være i strid med åpenhetslovens prinsipper om prioritering. Virke mener et slikt krav vil være uheldig. 2) Når er det forholdsmessig å avvise leverandører som ikke oppfyller kvalifikasjonskravene til sporbarhet i leverandørkjeden? Her bør oppdragsgiverne kun bruke kvalifikasjonskravet for produkter med så høy risiko at manglende sporbarhet uten videre bør medføre avvisning. Ellers blir dette kravet svært vanskelig å praktisere, og flere kontrakter vil bli utsatt ved klage og rettslig overprøving. 3) Hvordan skal oppdragsgiver forholde seg til merkevareprodusenter som ikke er villige å oppgi produksjonssted, tross at slik informasjon er belagt med taushetsplikt og unntatt offentligheten?

Anbefalt kravspesifikasjon:

Kravspesifikasjon	Bærekraftig produksjon
Formål med kravspesifikasjonen	Formålet er at leverandøren kan dokumentere at kontraktens gjenstand er bærekraftig produsert med respekt for grunnleggende menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljøhensyn og antikorrupsjon.
Formulering av kravspesifikasjonen	Kontraktens gjenstand skal være bærekraftig produsert. Punkt 1 i DFØ og EHNS foreslåtte kontraktsvilkår for bærekraftige leverandørkjeder skal etterleves.
Dokumentasjon:	Leverandøren skal fylle inn i produktskjemaet hvilke av de utvalgte produktene som er kontrollert bærekraftig produksjon og oppgi hvilken dokumentasjon som bekrefter dette. I produktskjemaet skal det krysses av for hvilke av de utvalgte produktene som enten har en merkeordning (for eksempel TCO Certified, Fairtrade or OEKO-TEX Standard 100) som bekrefter at produktet er bærekraftig produsert, eller som har dokumentasjon som viser at produksjonsenheten hvor produktet er produsert, er kontrollert for bærekraftig produksjon. Dokumentasjon av hvorvidt produktene er bærekraftig produsert er en merkeordning som er fastsatt av tredjepart uavhengig anerkjent organisasjon. Merkeordningen skal være godkjent av International Trade Center og finnes søkbar i StandardsMap Annen dokumentasjon som kan brukes: • Dokumentasjon som tilsier at kontraktens gjenstand er produsert på en produksjonsenhet er SA8000 sertifisert, har signert The Accord on Fire and Building Safety in Bangladesh, The Pakistan Accord on Health and Safety in the Textile and Garment Industry, eller tilsvarende. • Dokumentasjon som tilsier at kontraktens gjenstand kommer fra en produksjonsenhet med et anerkjent HMS ledelsessystem (for eksempel ISO45001) eller anerkjent miljøledelsessystem (for eksempel ISO14001). • Revisjonsdokumentasjon basert på SA8000 eller SMETA 4-pillar revisjonsprotokoll, eller tilsvarende internasjonalt anerkjent revisjonsprotokoll. Revisjonene skal gjennomføres av revisor som er tredjepartssertifisert av SAAS, AAC, ISO19011 eller tilsvarende. Dokumentasjonen får ikke være eldre enn 12 måneder.
Informasjon om kravspesifikasjonen	Gjennom markedsundersøkelser kan oppdragsgiver undersøke om leverandørene kan tilby produkter med merkeordning eller om det gjennomføres tredjepartsrevisjon ved produksjonsenhetene. Dette minsker dokumentasjonsbyrden for leverandørene og frigjør tid for oppdragsgiver. Markedsdialog er viktig ved bruk av dette krav. Hvis det ikke er tilstrekkelig antall leverandører som kan oppfylle kravet, kan tildelingskriterier brukes til å premiere leverandører som kan tilby bærekraftig produserte varer. Alternativt kan man premiere leverandører som kan tilby et større antall bærekraftig produserte varer enn det som stilles krav til. Etisk handel Norge har oversikt over sertifiserings- og merkeordninger for bærekraftig produksjon.
Spørsmål:	For å oppfylle kravet til bærekraftig produksjon: Bør hver enkelt produksjonsenhet revideres for bærekraftig produksjon eller er det tilstrekkelig å gjennomføre stikkprøver på enkelte produksjonsenheter? Eksempelvis tilbyr kaffeleverandører kaffe som 100% produsert på plantaser som er 3.partsrevidert for bærekraftig produksjon. Det tilbys også kaffe der det har blitt gjennomført stikkprøve-revisjoner på enkelte av plantasjene. Det vil si at det er kaffe fra plantaser som ikke blitt revidert som er blandet med kaffe fra reviderte plantaser.

Anbefalt tildelingskriterium (1):

Tildelingskriterium	Bærekraftig produksjon
---------------------	------------------------

Formål med tildelingskriteriet	Formålet er å premiere leverandører som kan dokumentere at kontraktens gjenstand er bærekraftig produsert med respekt for grunnleggende menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljøhensyn og antikorrupsjon.
Formulering av tildelingskriteriet	Tilbyder premiers dersom; produkter eller tjenester som anskaffes er bærekraftig produsert. Punkt 1 i DFØ og EHNs foreslåtte kontraktsvilkår for bærekraftige leverandørkjeder skal etterleves. Leverandøren blir premiert for antall bærekraftig produserte produkter i henhold til [produktvolumet] og [spend] av de produkter som Oppdragsgiver har valgt ut.
Dokumentasjon:	Leverandøren skal fylle inn i Oppdragsgivers produktskjema hvilke av de utvalgte produktene som er kontrollert bærekraftig produksjon og oppgi hvilken dokumentasjon som bekrefter dette. I produktskjemaet skal det krysses av for hvilke av de utvalgte produktene som enten har en merkeordning (for eksempel TCO Certified, Fairtrade or OEKO-TEX Standard 100) som bekrefter at produktet er bærekraftig produsert, eller som har dokumentasjon som viser at produksjonsenheten hvor produktet er produsert, er kontrollert for bærekraftig produksjon. Dokumentasjon av hvorvidt produktene er bærekraftig produsert er en merkeordning som er fastsatt av tredjepart uavhengig anerkjent organisasjon. Merkeordningen skal være godkjent av International Trade Center og finnes søkbart i StandardsMap Annen dokumentasjon som kan brukes er: - Dokumentasjon som tilsier at kontraktens gjenstand er produsert på en produksjonsenhet er SA8000 sertifisert, har signert The Accord on Fire and Building Safety in Bangladesh, The Pakistan Accord on Health and Safety in the Textile and Garment Industry, eller tilsvarende. - Dokumentasjon som tilsier at kontraktens gjenstand kommer fra en produksjonsenhet med et anerkjent HMS ledelsessystem (for eksempel ISO45001) eller anerkjent miljøledelsessystem (for eksempel ISO14001). - Revisjonsdokumentasjon basert på SA8000 eller SMETA 4-pillar revisjonsprotokoll, eller tilsvarende internasjonalt anerkjent revisjonsprotokoll. Revisjonene skal gjennomføres av revisor som er tredjepartssertifiserte av SAAS, AAC, ISO19011 eller tilsvarende. Dokumentasjonen får ikke være eldre enn 12 måneder.
Informasjon om tildelingskriteriet	Ved å premiere leverandørene for sertifiserte produkter eller produksjonsenheter som hvor tilsvarende 3. parts revisjon gjennomføres, minskes risikoen for brudd på kontraktsvilkårene for aktsomhetsvurderinger og ansvarlig styring av leverandørkjedene. Evalueringen gjennomføres ved at oppdragsgiver teller antall produkter av de utvalgte produktene på rammeavtalen) som er dokumentert bærekraftig produsert ganget med [produktvolumet] eller [spend]. Ut ifra dette kan leverandørene få prosentvist prisavslag, alternativt poeng, jo flere av de utvalgte produktene som er dokumentert bærekraftig produsert. Markedsdialog er viktig ved bruk av dette tildelingskriteriet. Først og fremst for å varsle leverandørene om at dere ønsker å bruke et slikt tildelingskriterium og få en oversikt over leverandører som kan levere på dette. Dersom det er mange leverandører som kan oppfylle forventningene for noen produkter, kan det være bedre å bruke kravspesifikasjon på de spesifikke produktene.

Anbefalt tildelingskriterium (2):

Tildelingskriterium	Oversikt over leverandørkjeden
Formål med tildelingskriteriet	Formålet er å premiere leverandører som kan dokumentere oversikt over leverandørkjeden for kontraktens gjenstand.
Formulering av tildelingskriteriet	Tilbyder premiers dersom; leverandøren redegjøre for firmanavn, adresse og kontaktinformasjon for følgende trinn i leverandørkjeden til produkter [x,y,z]: 1)Sammenstilling (det siste leddet i produksjonsprosessen der komponenter og deler settes sammen til det ferdige produktet).

	2) Komponentproduksjon (den leddet i produksjonsprosessen der komponentene som inngår i det ferdige produktet lages). 3) Råvareuttak (den leddet i produksjonsprosessen der råvaren som inngår i hovedkomponentene utvinnes). Leverandøren blir premiert for hvor mange ledd i leverandørkjeden de kan vise for følgende produkter: [Oppdragsgiver fyller ut]. Dette fremstår etter vårt skjønn som tilfeldig og lite egnet til å skille gode tilbud fra dårlige. Vi antar at tilbyderne vil være utpreget taktiske ved besvarelse av dette. Virke mener det er mer effektivt å stille minstekrav til kontroll på høyrisikoprodukter.
Dokumentasjon:	Leverandøren fyller ut produksjonsenheter i Oppdragsgivers produktskjema, for følgende utvalgte produkter: [x,y,z]. Leverandøren redegjør for firmanavn, adresse og kontaktinformasjon i leverandørkjeden for oppgitte trinn i leverandørkjeden. Oppdragsgiver har valgt følgende produkter som leverandøren kan vise adresse for produksjonssted av komponenter for: [x,y,z]. For eksempel grafikkort og prosessor og lagringsenheter for PCer eller mobiltelefoner. Oppdragsgiver har valgt følgende produkter i hovedkomponentene [x,y,z] hvor leverandøren kan vise hvilke råvarer som komponentene inneholder og hvor de stammer fra: [x,y,z]. Leverandørene premieres ut fra antall oppgitte ledd i leverandørkjeden per utvalgte produkter: [x,y,z].
Informasjon om tildelingskriteriet	Oppdragsgivere anbefales å premiere leverandører som har kunnskap og oversikt over leverandørkjedene. Enkelte industrier og bransjer har utviklet høy grad av sporbarhet. Etter matinformasjonsforskriften, skal blant annet frukt, grønnsaker og ferdigforpakkede matvarer være merket med opprinnelsesland og diverse andre krav til sporbarhet i leverandørkjeden. Produktkontrollloven, som omfatter alle produkter som kan føre til helseskade eller miljøforstyrrelse, krever sporbarhet i leverandørkjeden. Omfattede virksomheter må ha systemer på plass for å dokumentere og spore produktenes opprinnelse og bevegelser gjennom leverandørkjeden. Andre industrier og bransjer har ikke hatt samme plikt til å redegjøre for sporbarhet. I en tid preget av krig og konflikt er sikkerhet og beredskap i forhold til ansvarlig og bærekraftig styring av leverandørkjeder et sentralt tema. Det er derfor viktig at oppdragsgiver forsikrer seg om at leverandørene har kunnskap om leverandørkjeden, fordi produkter og komponenter kan vise seg å være ulovlig fremstilte eller inneholde helsefarlige stoffer. Det finnes en rekke selskaper som kan vise til sporbarhet i hele leverandørkjeden. For eksempel har Fairphone publisert et interaktivt kart over sine leverandørkjeder med informasjon om hvilke produkter som tilvirkes på de forskjellige produksjonsenhetene. Fairphone oppgir videre hvor produksjonsenhetene for hovedkomponenter og lokalisasjonen for råvareuttak til hovedkomponentene befinner seg: https://www.fairphone.com/en/impact/source-map-transparency/
Spørsmål:	Bør leverandører bli premiert dersom de i tillegg offentliggjort en leverandørliste?

Anbefalt tildelingskriterium (3):

Tildelingskriterium	Levelønn/leveinntekt
Formål med tildelingskriteriet	Formålet er å premiere leverandører som legger til rette for levelønn eller leveinntekt ved produksjon av kontraktens gjenstand.

Formulering av tildelingskriteriet	Tilbyder premieres dersom; 1. Leverandøren kan vise til retningslinjer om at levelønn eller leveinntekt skal utbetales ved produksjon av kontraktens gjenstand. Informasjonen skal være offentlig tilgjengelig på leverandørens nettsider. 2. Leverandøren kan vise til aktiv deltakelse i levelønn eller leveinntekts-flerpartsinitiativer under produksjon av kontraktens gjenstand. Initiativene skal være fasilitert av sivilsamfunnsorganisasjoner, overstatlig organisasjon, bransjeorganisasjoner eller tilsvarende. Informasjonen skal være offentlig tilgjengelig på leverandørens nettsider. 3. Leverandøren kan vise til den metodikk som brukes for å beregne levelønnsnivå eller leveinntekt ved produksjon av kontraktens gjenstand. Levelønnsnivå eller leveinntekt skal være beregnet i henhold til Anker-metoden eller tilsvarende metode. Informasjonen skal være offentlig tilgjengelig på leverandørens nettsider. 4. Leverandøren kan vise til en innkjøpspraksis som bidrar til å redusere gapet mellom estimert levelønn eller leveinntekt og nåværende lønnsnivå eller lønnsinntekt ved produksjon av kontraktens gjenstand. Aker-metoden eller OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt eller tilsvarende metode skal brukes. Informasjonen skal være offentlig tilgjengelig på leverandørens nettsider.
Dokumentasjon:	1. Leverandøren har publisert en offentlig forpliktelse til å fremme levelønn eller leveinntekt ved produksjon av kontraktens gjenstand. Dette tilsvarer trinn 1 i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt. Lenke til nettside der denne informasjon er publisert skal legges ved. 2. Leverandøren deltar aktivt i levelønn eller leveinntekts-flerpartsinitiativer under produksjon av kontraktens gjenstand. Initiativene er fasilitert av for eksempel sivilsamfunnsorganisasjoner, overstatlig organisasjon, bransjeorganisasjoner eller tilsvarende. Lenke til leverandørens nettside der informasjon er publisert legges ved. 3. Leverandøren har offentlig tilgjengelig informasjon om levelønnsnivåer sammenlignet med nåværende lønnsnivå ved utvalgte produksjonsenheter der kontraktens gjenstand er produsert. Dette tilsvarer trinn 2 i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt. Lenke til nettside der denne informasjon er publisert skal legges ved. 4. Leverandøren har offentlig tilgjengelig informasjon om hvordan leverandørens innkjøpspraksis bidrar til å redusere gapet mellom nåværende lønn/inntekt og estimert levelønn/leveinntekt i leverandørkjeder under produksjon av kontraktens gjenstand. Dette tilsvarer trinn 3 i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt. Lenke til leverandørens nettside der informasjon er publisert legges ved.
Informasjon om tildelingskriteriet	Lønn og inntekter som er under et nivå som er nødvendig for å oppnå anstendige levevilkår og unngå fattigdom, oppstår når prispress fra kjøpende virksomheter videreføres nedover i leverandørkjeden. OECD har utviklet retningslinjer for ansvarlig næringsliv som inkluderer prinsipper for levelønn. Ifølge ILO er over en milliard arbeidere i verden arbeidende fattige. Det vil si at 1/3 av arbeiderne i de globale leverandørkjedene ikke har en lønn de kan leve av. En av rotorsakene til brudd på grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden er knyttet til fattigdom og at arbeidere ikke kan overleve på lønnen de får utbetalt. Eksempelvis er minimumslønnen 80 % lavere enn en levelønn i Bangladesh, der mesteparten av verdens tekstilproduksjon skjer. Det samme gjelder i mange andre industrier, som for eksempel i kaffeindustrien, der det er et kjent problem at betalingen til kaffebøndene er under leveinntektsnivå. En levelønn er en lønn som, i henhold til ILOs definisjon, er tilstrekkelig til å dekke levekostnadene for en husholdning, inkludert mat, bolig, helsevesen, utdanning, transport og sparing til uforutsette hendelser. OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt gir konkret veiledning om hvordan virksomheter skal adressere gapet mellom levelønn/leveinntekt og den reelle lønnen/inntekten arbeiderne i leverandørkjeden får utbetalt. Anker-metoden er den anerkjente standarden, som OECD, Global Compact, CSRD, CSDDD og tvangsarbeidsforordningen refererer til som metode for å fastsette levelønn og leveinntekt. Anker-metoden er en anerkjent tilnærming som beregner lønninger basert på regionale levekostnader. Metoden tar hensyn til sentrale varer og tjenester som er nødvendige for å opprettholde en anstendig levestandard. Anker-metoden er tilpasset ILO prinsippene for utregning av levelønn.

	Ved å premiere leverandører som aktivt arbeider for en innkjøpspraksis som reduserer gapet mellom nåværende lønn/inntekt og estimert levelønn/leveinntekt, minskes risikoen for brudd de grunnleggende menneskerettighetene i leverandørkjeden. Veiledning om hvordan virksomheter kan sikre at de betaler tilstrekkelig for sine varer og tjenester for å muliggjøre at levelønn/leveinntekt utbetales finnes i OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger for levelønn og leveinntekt. Forbrukertilsynet og Global Compact er andre informasjonskilder.
Spørsmål:	Skal det i veiledningen om dette tildelingskriteriet anbefales at det kun vurderes brukt i forbindelse med kvalifikasjonskrav (1)? Vi forstår ikke spørsmålet. Kvalifikasjonskrav (1) oppfylles slik vi oppfatter det ved en lenke til redegjørelsen på hjemmesiden. Vi ser ingen grunn til å stille strengere krav på kvalifikasjonskravet. For øvrig kan ikke tildelingskriterier og kvalifikasjonskrav brukes om hverandre, iallfall ikke etter anskaffelsesforskriften del III. Spørsmålet blir vel da om tildelingskriteriet heller bør brukes om kvalifikasjonskrav. Virke mener det kan være hensiktsmessig ved anskaffelser der levelønn er en betydelig risiko.

Med vennlig hilsen

Hovedorganisasjonen Virke

Anders Kittelsen, advokat i Forretningsjuridisk avdeling

Jarle Hammerstad, leder av Politikavdelingen